

روزها و ماه‌هایی که موعظه نمی‌شنویم و به فکر آن هم نیستیم، هیچ موعظه‌های بی‌اثری هم که به صورت پراکنده می‌شنویم، هیچ بهترین حالت این است که گاهی موعظه‌ای می‌شنویم و مرغ دلمان پر می‌کشد که چه خوب بود آن فضیلت را ما هم داشتیم و این رذیلت را نداشتیم.

حال ما، حکایت اسیری است در زندان، با غل و زنجیر که گاهی هوس آزادی می‌کند. همین‌اما رنج آورتر این که وقتی مرغ دلمان بر شاخسار فضیلت و معنویت می‌نشیند و فیل وجودمان، یاد هندوستان ملکوت می‌کند، معمولاً چنین انتظار می‌کشیم که حادثه‌ای ما را نجات دهد. منتظریم خوابی ببینیم، ندای هاتفی را بشنویم، یا لافل پیر و مرشدی پیدا شود و دستمان را بگیرد و بالا ببرد، پله پله تا ملاقات خدا!

و البته چنین حادثه‌ای رخ نمی‌دهد و حاصل گذر عمر چیزی نیست جز فرو رفتن تدریجی در باتلاق دنیا دوستی، ضعیف‌تر شدن انگیزه و سست شدن همت برای توبه، و ناامیدی از این که دست غیبی بیرون آید و کاری بکند. در فضای چنین دغدغه‌هایی بود که خداوند توفیق داد و ما را بر آن داشت تا با استفاده از تعالیم معصومین علیه السلام طرحی نو بیندیشیم که نوعی پند و موعظه‌ی تربیتی به زبان مردم و بویژه جوانان امروز و با هدف تعمیق دینداری ایشان است که به صورت مکتوب و تدریجی عرضه می‌شود.

ویژگی‌های مهم این طرح، **غنا**ی محتوایی، **جذابیت**، **اختصار** و **استمرار** آن است. غنا^۱ی محتوایی را با محوریت کامل آیات و روایات دنبال می‌کنیم. برای تأمین جذابیت از داستان، مثال و تمثیل بهره می‌بریم. گرایش مخاطب امروزی به اختصار پیام‌ها، پیش فرض مهم طرح می‌باشد و ضرورت استمرار، اصل اساسی دیگری در هر فعالیت تربیتی است. دو اصل اختصار و استمرار به عنوان دو اصل مهم تربیتی به صورت گسترده‌ای از سوی معصومین علیهم السلام مورد تأکید قرار گرفته که در این جا به نمونه‌هایی اشاره می‌کنیم. امیر المومنین علی علیه السلام می‌فرماید: کار اندکی که بر آن مداومت شود بهتر از کار زیادی است که موجب ملالت گردد. **قَلِيلٌ مَدْوْمٌ عَلَيْهِ خَيْرٌ مِنْ كَثِيرٍ مَمْلُوءٍ مِنْهُ**. (نهج البلاغه، حکمت ۴۴۴) امام باقر علیه السلام می‌فرماید: محبوب‌ترین اعمال نزد خداوند کاری است که بنده بر آن مداومت داشته باشد، گرچه

اندک باشد. **أَحَبُّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ، مَا دَاوَمَ الْعَبْدُ عَلَيْهِ وَإِنْ قَلَّ**. (اصول کافی، ج ۳، ص ۱۲۹)

امام صادق علیه السلام نیز می‌فرماید: اگر شخص عملی انجام می‌دهد، باید تا یک سال انجام دهد، سپس اگر خواست به عمل دیگری پردازد. **إِذَا كَانَ الرَّجُلُ عَلَى عَمَلٍ فَلْيَدْمُ عَلَيْهِ سَنَةً ثُمَّ يَتَحَوَّلَ عَنْهُ إِنْ شَاءَ إِلَى غَيْرِهِ**. (اصول کافی، ج ۳، ص ۱۲۹) آن حضرت در حدیث دیگری می‌فرماید: مبدا کاری بر خود لازم

کنی و تا دوازده ماه از آن دست برداری. **إِيَّاكَ أَنْ تَفْرُضَ عَلَيَّ نَفْسِكَ قَرِيْبَةً فَتُفَارِقَهَا إِنْ نِيَّ عَشْرَ هِأَلَالًا**. (اصول کافی، ج ۳، ص ۱۳۰) بطور خلاصه، طرح موجود زمینه‌ای را فراهم می‌کند تا یک دستور اخلاقی مهم حضرت آیت الله بهجت ^{رضوان‌الله‌علیه} برای عموم مردم قابلیت استفاده و اجرا داشته باشد. دستورالعمل اخلاقی ایشان این است: **«هر روز سعی کنید یک حدیث از کتاب جهاد النفس»** «وسائل الشیعه» را مطالعه کنید و سعی نمایید به آن عمل کنید. بعد از یک سال خواهید دید که حتماً عوض شده‌اید، مانند دارویی که انسان مصرف کند و بعد از مدتی احساس بهبودی می‌کند.»

آیت الله بهجت در جای دیگر، باب آداب العشره از کتاب حج و وسائل الشیعه را نیز به عنوان منبعی برای تذکر روایات اخلاق شرعی معرفی کرده‌اند. (فریادگر توحید، ص ۲۴۱)

مباحث و موضوعات مطرح در مراحل چهارگانه‌ی طرح

مرحله‌ی اول: ایمان (واجبات و محرمات اصلی در ارتباط میان انسان و خدا)

بیشتر ما خود را مؤمن می‌دانیم که به تعبیر آیت‌الله بهجت لااقل از مرحله‌ی ترک گناه اعتقادی گذشته‌ایم، اما گویا چنین نیست. یعنی ایمان بیشتر ما اشکال اساسی دارد و بلکه به تعبیر قرآن کریم بیشتر ما ایمانی داریم که در واقع شرک است: **وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُمْ بِاللَّهِ إِلَّا وَهُمْ مُشْرِكُونَ** (یوسف، ۱۰۶)

در گام اول و با توجه به تشکیکی بودن ایمان و به حکم **يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا** (نساء، ۱۳۶) سعی می‌شود مصادیق ایمان و یا نقض و نقص ایمان مورد اشاره قرار گیرد. تمام مباحث این مرحله در این راستاست که خداوند خالق و رب ماست و ما بنده و عبد او هستیم و در دنیا مدتی مورد آزمون قرار می‌گیریم و در روز قیامت که تردیدی در آن نیست پاداش یا جزا خواهیم دید. و در این مسیر معصومین علیهم‌السلام راهنمایان ما می‌باشند. با توجه به درونی بودن ایمان، موضوعاتی که در این مرحله مطرح می‌شوند، عمدتاً گناهان قلبی و جوانحی هستند. مثلاً روح حاکم بر بحث ریا این است که ریا و خودنمایی برای مردم، با ایمان به خدا سازگار نیست. همچنین عجب و تکبر با ایمان به خدا و خدایی خدا و بندگی ما سازگار نیست؛ همچنین حسد و اعتراض ضمنی به نعمت‌های الهی به دیگران با ایمان سازگار نیست؛ همچنین فراموشی آخرت و مشغول شدن به دنیا و همچنین یأس از رحمت خدا و همچنین طمع و حرص و ... موضوع گناهان اعتقادی که در کلام حضرت آیت‌الله بهجت اشاره شد، علاوه بر مطلب فوق، می‌تواند معنای دیگری داشته باشد که در سلسله برگه‌های بخل در همین مجموعه توضیحاتی درباره‌ی آن آمده است. موضوعات ارائه شده در این مرحله عبارت‌اند از: عُجب، تکبر، تواضع، حسد، ریا، بخل، غضب، دروغ، اسراف، پرخوری، کم‌خوری و روزه، محبت، غفلت و عبرت، دعا، یأس و امید. موضوعات دیگری که می‌توانند به این مرحله اضافه شوند و مخاطبان محترم می‌توانند آن‌ها را در کتاب‌های اخلاقی دیگر دنبال

نمایند عبارت‌اند از: پیروی از طاغوت، ترس، تعصب، تبلی، حب دنیا، حرص، شرک، شهوت، نفاق، و ...

مرحله‌ی دوم: پرهیز از ظلم (واجبات و محرمات اصلی در ارتباط میان انسان و خلق)

بنده و عبد خدا، به دستور خدای خود سلسله وظایفی دارد که در ارتباط با مخلوقات و بویژه دیگر انسان‌ها تجلی می‌یابد. این وظایف عمدتاً عملی و رفتاری است و در این نکته خلاصه می‌شوند که بنده‌ی مؤمن در ارتباط با دیگر انسان‌ها باید با رعایت حقوق ایشان، از هرگونه ظلم و ستمی اجتناب کند.

به عبارت دیگر پس از اجتناب از مرحله‌ی اول که عمدتاً به گناهان اعتقادی مرتبط با ایمان به خدا می‌پردازد، در مرحله‌ی دوم به گناهان عملی مرتبط با رعایت حقوق مردم پرداخته می‌شود. برخی از موضوعات این مرحله عبارت‌اند از: اذیت و آزار، پیمان‌شکنی، خیانت در امانت، تجسس، توهین و تمسخر، تهمت، دزدی، رشوه، سخن چینی، ظلم و کمک به ظالم، عاق والدین، غیبت، قطع و صلح‌ی رحم و ... مرحله‌ی سوم: احسان (فضائل و نوافل در ارتباط میان انسان و خلق)

شخص پس از دو گام قبل (ایمان و پرهیز از ظلم) وارد مرحله‌ی امن می‌شود که **الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ وَهُمْ مُّهْتَدُونَ** (انعام، ۸۲). وقتی انسان در ایمان و عمل از

گناهان اصلی پرهیز کرد و به این ترتیب در صراط مستقیم ماند و منحرف نشد، نوبت حرکت در این راه راست خواهد بود که مفیدترین و ماندگارترین کار، احسان و نیکی به مردم است: **وَأَمَّا مَا يَنْفَعُ النَّاسَ فَيَمْكُثُ فِي الْأَرْضِ** (رعد، ۱۷) پس از دو مرحله‌ی قبل، یعنی به شرط ایمان و پرهیز از ظلم، آیات و روایات فراوان راه تقرب به خدا را خدمت به خلق و به تعبیری دیگر احسان در شاخه‌های مختلف آن دانسته‌اند و **بَشِّرِ الْمُحْسِنِينَ** (حج، ۳۷). موضوعاتی مانند حسن ظن، صدقه، عیادت، قرض دادن، مدارا، مروت، هدیه دادن، سخاوت، یتیم‌نوازی، و ... در این مرحله مطرح می‌شوند.

مرحله‌ی چهارم: یقین (فضائل و نوافل در ارتباط میان انسان و خدا)

به حکم «النهايات هي الرجوع البدايات» در این مرحله مراجعه‌ی مجددی به مرحله‌ی ایمان صورت می‌گیرد و مطالب با عمق بیشتر و در سطح عمیق‌تر مطرح می‌شود. موضوعاتی همچون اخلاص، توکل، رضا، شکر، یقین و ... که ان شاء الله توسط افراد شایسته تدوین خواهد شد.

معاونت پرورشی و فرهنگی آموزش و پرورش شهرستان سلسله

تیرماه ۱۳۹۵